

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 59/2001 vp**

Hallituksen esitys laeiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 14 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 27 päivänä marraskuuta 2001 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 14 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta (HE 210/2001 vp) valmistelevalle lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja lainsäädäntöneuvos Vilja Hahto, oikeusministeriö
- professori Mikael Hidén
- professori Pekka Koskinen
- assistentti Juha Lavapuro
- professori Martin Scheinin
- professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain voimassaoloa jatketaan vuoden 2004 loppuun.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 2002 alusta.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa mainitaan, että laki nuorisorangaistuksen kokeilemisestä säädettiin perustuslain säätämisyjärjes-

tyksessä kokeilun alueellisuuteen liittyvien yhdenvertaisuusnäkökohtien vuoksi. Kokeilun jatkaminen alueellisena merkitsee perustuslain 6 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuusperiaatteen poikkeamisen jatkumista. Tästä syystä kokeilun jatkamisesta on säädettävä perustuslain 73 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esitys tarkoittaa rikosoikeuden alan kokeilulainsäädännön voimassaolon jatkamista. Tällainen

lainsäädäntö merkitsee, että rikoksentekijän ikä sekä rikoksen tekopaikka voivat vaikuttaa teosta tuomittavaan rangaistukseen, jolloin saman-

lainen teko voi iän takia maan eri osissa johtaa erilaisiin seuraamuksiin. Asiaa on valtiosääntöoikeudellisesti arvioitava perustuslain 6 §:n kannalta.

Selvää on, että perustuslain yhdenvertaisuussäännös lähtökohtaisesti edellyttää samanlaista kohtelua paitsi ikään, myös muun muassa asuinpaikkaan katsomatta (ks. pykälän 2 momentin osalta HE 309/1993 vp, s. 44/I). Pelkkää maantieteellistä kriteeriä ei voida pitää perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuna hyväksyttävänä perusteena perusoikeusjärjestelmässä, jonka kokonaisuuteen kuuluvat myös maassaliikkumisoikeus ja asuinpaikan valitsemisen vapaus. Tällaisen erottelun merkittävyyttä tässä yhteydessä lisää se, että perusoikeusuudistuksen jälkeen perusoikeutena on turvattu myös yksilön oikeusturva, jonka keskeisenä osana ovat oikeudenkäyntiin liittyvät yksilön oikeudet.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt kokeilulainsäädäntöä sinänsä hyväksyttävänä yhdenvertaisuuden kannalta kotitaloustyön tukemisen (PeVL 19/1997 vp), toimeentulotehtävien siirron (PeVL 2/1994 vp) ja terveyskeskusmaksun osalta (PeVL 3/1991 vp). Rikosoikeudellisen rangaistuksen kokeilemisen sääntely koskee kysymystä, joka kajoaa yksilön oikeusasemaan syvemmin kuin esimerkiksi säännökset tietystä taloudellisesta etuudesta. Nuorisorangaistuksessa on huomion arvoista, että kokeilun kohteeksi valikoituvat henkilöt voidaan tuomita seuraamukseen (nuorisopalvelu ja valvonta), jota saatetaan pitää ankarampana kuin samasta teosta muutoin tuomittavaa rangaistusta (ehdollinen vankeusrangaistus).

Nuorten henkilöiden erityiskohtelu on rikosoikeudellisessa sääntelyssä hyvin tavanomaista. Tässä tapauksessa kysymys on tarkoituksesta ehkäistä uusia rikoksia ja edistää tekijän sosiaalista selviytymistä. Valiokunta katsoo tähän viitaten, että ikään perustuvalla erilaisella kohtelulla on nuorisorangaistuskokeilussa perustuslain kannalta hyväksyttävä peruste. Valiokunnan mielestä on toisaalta selvää, että kokeilun alueellisuudelle ei ole samanlaista perustetta, koska alueellisen kokeilun tarve liittyy seuraamusjärjestelmän testaamiseen eikä kohdehenki-

löiden erityistarpeisiin. Nuorisorangaistuskokeilun voimassaolon jatkaminen ehdotettuun tapaan on tämän vuoksi ristiriidassa perustuslain 6 §:n kanssa.

Perustuslain 73 §:n kannalta 1. lakiehdotuksen mukaisessa lainsäädäntötoimessa on kysymys rajatusta poikkeuksesta perustuslaista. Tämän ehdotuksen pohjalta voidaan siksi säätää laki perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Valiokunta pitää käsillä olevassa tilanteessa mahdollisena käyttää poikkeuslakia, jos poikkeuslain säätämisen vaihtoehdoksi käytännössä jää vain nuorisorangaistuskokeilusta luopuminen. Poikkeuslain välttämisen periaatteen (PeVM 10/1998 vp, s. 22—23) kannalta ensisijaista kuitenkin on muokata lakiehdotusta niin, että se voidaan käsitellä tavallisena lakina. Valiokunta huomauttaa, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, jos nuorisorangaistuksen sääntely ulotetaan koko maahan. Asian käsittelyn aikana saadut tiedot osoittavat valiokunnan mielestä, että tällaisen sääntelyn vaikutukset ovat taloudellisesti vähäiset.

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 26 artikla sisältää laaja-alaisen ja itsenäisen ihmisoikeuden, joka käsittää oikeuden yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjinnän kiellon (esim. PeVL 19/1997 vp, s. 2/II ja PeVL 21/1994 vp, s. 1/II). KP-sopimuksen valvontaa varten perustettu ihmisoikeuskomitea on korostanut, että erilaistava menettely on 26 artiklan mukaista, jos erilaiselle kohtelulle on olemassa kohtuulliset ja objektiiviset kriteerit (esim. Kavanagh v. Irlanti, 2001, jossa oli muun muassa kysymys rikosasian käsittelystä tavanomaisesta poikkeavassa menettelyssä erityistuomioistuimessa). Esimerkiksi pelkkä hallinnollinen tarkoituksenmukaisuus ei oikeuta erilaiseen kohteluun (Gueye v. Ranska 196/1985).

Valiokunta pitää selvänä, että esityksen tarkoittama sääntely on altis ihmisoikeussopimukseen pohjautuville valvonta-arvioinneille. Jos 1. lakiehdotusta muutetaan edellä mainitulla tavalla, poistuvat myös ne epäilyt, joita KP-sopimuksen näkökulmasta on mahdollisesti liitettävissä nuorisorangaistuskokeiluun. Niiden merki-

tystä voisi poikkeuslakia käytettäessä olla omiaan pienentämään se, että kokeilua jatketaan merkittävästi lyhyemmäksi ajaksi kuin esityksen mukaisesti kolmeksi vuodeksi.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että 2. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä ja

että 1. lakiehdotus tulee käsitellä perustuslain 73 §:ssä säädettyssä järjestyksessä mutta se voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, jos valiokunnan siitä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Paula Kokkonen /kok	Saara Karhu /sd
vpj.	Riitta Prusti /sd	Jouni Lehtimäki /kok
jäs.	Tuija Brax /vihr	Johannes Leppänen /kesk
	Klaus Hellberg /sd	Pekka Nousiainen /kesk
	Esko Helle /vas	Heli Paasio /sd
	Gunnar Jansson /r	Petri Salo /kok.
	Jouko Jääskeläinen /kd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.